

Forum Virium Helsinki kommentit Uudistuva ja Osaava Suomi -ohjelmaluonnokseen

6.4.2021

- Forum Viriumin osalta yleisesti voi todeta, että Toimintalinjojen sisällöt ovat Helsingille ja älykkään kaupunkikehityksen toiminnalle oleellisia ja mahdollistavat monen muotoista, sekä kaupungin strategisten painopisteiden että Forum Viriumin strategian mukaista hanketoimintaa tulevalla kaudella.
- Ohjelma-asiakirja on kovin raskastekoinen ja kuten Helsingin lausunnossa todetaan, sisältää se lukuisia turhia toistoja. Esitetyt taulukot ovat vaikeaselkoisia eivätkä sisällä tarpeeksi taustainformaatiota tai selityksiä.
- Yleisesti voi todeta, että sekä Uudenmaan liiton, että Helsingin kaupungin lausunnoissaan nostamat asiat ovat oleellisia ja Forum Virium voi niihin liittyä.
- Erityisesti Covid-19 kriisin niin Helsinkiin kuin koko Uudellemaalle aiheuttamat negatiiviset vaikutukset, kuten esimerkiksi tiettyjen toimialojen kärsimät taloudelliset vaikutukset, ovat huomattavia verrattuna muihin maakuntiin. Esimerkkinä voidaan mainita matkailusektori, jota ei juurikaan kehittyneiden alueiden osalta mainita, toisin kuin esimerkiksi Lappia. TEM:in mukaan Suomen matkailutulo oli vuonna 2018 noin 16 miljardia euroa ja työllistävä vaikutus 140 000 ihmistä. Uudenmaan majoitus- ja matkailutilaston (Visitory, helmikuu 2021) mukaan tammi-helmikuu 2021 kotimaiset yöpymiset vrt. edellinen vuosi sama ajanjakso oli Uudellamaalla 239 000 (-57,7 %) ja Lappi 233 000 (+9,0 %). Ohjelma-asiakirjassa on syytä olla mukana ajantasaista tietoa.

Voikin todeta, että rahoituksen mukaan kehittyneiden alueiden ja muun Suomen välillä on useissa kohdissa epäsuhtainen painotus.

- Joidenkin toimintalinjojen ja niiden kehittyneille alueille määriteltyjen tuotosindikaattoreiden (kuten esimerkiksi Erityistavoitteissa 1.1 ja 1.2) ja näille alueille suunnitellun rahoituksen suhde on epäsuhtainen. Esimerkkinä Erityistavoite 1.2:ssä kehittyneille alueille on kokonaisrahoituksesta varattu 9,4 % mutta esimerkiksi (taulukko 3, tuotosindikaattorit) NRO1-tavoitteen osalta tuotosindikaattori kehittyneille alueille on 39,62 % koko tuotosindikaattoritavoitteesta. Mikäli tämä epäsuhta eri indikaattoritavoitteissa on selkeästi perusteltua, tulisi perustelut näkyä kukin indikaattoritaulukon yhteydessä.

- Yleisesti voi todeta, että erityisesti harvaan asuttujen alueiden tuki näyttää suhteettoman suurelta verrattuna näiden alueiden aitoihin mahdollisuuksiin tuottaa haluttuja tuotosindikaattoreita, ainakaan pysyvällä tavalla. Tästä on indikaatiota jo aikaisemmilta rahoituskausilta. Lisäksi harvaan asuttujen erillisasemassa korostetaan erityisesti saavutettavuuden haasteita ja uusien digitaalisten teknologioiden hyödyntämisen tärkeyttä. Uudellamaalla on lukuisia pieniä kuntia ja syrjäalueita, joihin niin yritysten kuin asukkaidenkin sijoittumista halutaan tukea ja joihin aivan samat saavutettavuuden ja digitaalisuuden edistämisen tavoitteet sopivat. Ongelma ei siis koske vain Itä- ja Pohjois-Suomea.
- Helsingin kaupungin lausunnossaan esittämä huomio koskien toimeenpanoa ja hankkeiden hallinnollisten menettelyjen kehittämistä kohti mahdollisimman lyhyitä käsittely- ja maksatusaikoja ovat oleellisia.

Huomioita Toimintalinjoista:

- Helsingin kaupungin lausunnossaan esittämät huomiot Toimintalinjoista ovat myös Forum Viriumin näkökulmasta oleellisia. Erityisesti EAKR:n osalta digitalisaation, hiilineutraaliustavoitteiden sekä kiertotalouden esiin nostaminen tukee myös pääkaupunkiseudun strategioita ja yhtä lailla Forum Viriumin tavoitteita. Sinänsä voidaan kuitenkin todeta, että erityisesti digitalisaatio ja hiilineutraalius ovat horisontaalisia tavoitteita, jotka kestävän kehityksen lailla pitäisi näkyä läpileikkaavina kaikissa EAKR toimintalinjoissa. Esimerkkinä Kiertotalouteen siirtymisen edistäminen (ET 2.6) on osittain päällekkäinen ET 2.1:sen kanssa, jossa myös mainitaan mm. resurssitehokkuus. Tämä Toimintalinjojen ja Erityistavoitteiden sisältöjen osittainen päällekkäisyys tekee ohjelma-asiakirjan ymmärrettävyydestä haasteellista erityisesti hanketoteuttajien suunnalta katsottuna.
- On hyvä, että myös kunnat on laajalti mainittu kohderyhminä, erityisesti kaikissa EAKR Erityistavoitteissa.
- On hyvä, että ohjelma-asiakirjassa tuodaan useissa kohdin esille eri rahoitusinstrumenttien yhteen sovittamisen mahdollisuus. Kuitenkaan ei tuoda mitään esimerkkejä siihen, miten esimerkiksi Interreg-ohjelmat tai esimerkiksi Horizon European rahoitusinstrumentit ja EAKR konkreettisesti yhdistetään.
- Toimintalinja 1; ET.1.1:ssä on hyvä, että myös osaamisen ja kyvykkyyksien edistäminen on nostettu esiin osana teknologista kehittämistä ja osana EAKR-ohjelmaa. Uusilla innovaatioilla ja kehitettävillä teknologioilla, puhumattakaan esimerkiksi kuntien digitalisaation edistämisestä, ei synny juurikaan vaikuttavuutta, jollei ratkaisuja osata hyödyntää (niin palvelujen tuottaja kuin käyttäjäkin) ja levittää

mahdollisimman tehokkaasti. Samalla on hyvä, että tekstissä on mainittu kaupunkien ja kuntien pilotointi- ja kokeilu ympäristöjen kehittämisen tukeminen osana rahoituksen käyttökohteita. Samoin on hyvä, että innovatiivisten hankintojen kehittäminen on myös mainittu. Kaupungit tekevät suuria vuosittaisia hankintoja ja on tärkeää, että yrityksillä on mahdollista päästä hankintoihin mukaan ketterämmin ja innovatiivisemmin. Tämä koskee erityisesti digitaalisten palvelujen hankintaa.

- TL1, ET 1.1.:sen osalta voi vielä todeta, että TKI-yhteistyön kehittämisessä on tärkeää, että korkeakoulujen keskinäisen ja korkeakoulujen ja toisen asteen oppilaitosten yhteistyön lisäämisen lisäksi mukaan TKI-yhteistyötä kuvaavaan tekstiin lisättäisiin myös muut kehittämisorganisaatiot, kuten esimerkiksi kuntien omat kehittämis- ja innovaatio-organisaatiot. Ne toimivat usein juuri tutkimuslaitosten, yritysten ja julkisen toiminnan välimaastossa ja niitä myös toisiinsa yhdistävinä toimijoina, sekä usein myös linkkinä esimerkiksi kaupunkien uusyrityskeskukseen, joiden avulla edistetään uusien TKI-perustaisten yritysten syntyä. Kehittämissyhtiöt ovat kuitenkin onneksi mainittu kohderyhmäluettelossa.
- Toimintalinja 1, ET 1.2.:sen osalta olisi tärkeää nostaa esille organisaatioiden tietoturvan ja -suojaan sekä kybervalmiuksien rinnalle myös digitalisaation ja uusien teknologioiden eettiset kysymykset ja niihin liittyvien ratkaisujen tukeminen. Yhtä lailla digitalisaation edistämiseksi, niin julkisten kuin yksityisten palveluntuottajien osalta on tärkeää huomioida MyData-periaatteen huomioiminen yhtenä kehittämiskohteena.
- Toimintalinja 3, ET 3.3. Alueellisen ja paikallisen saavutettavuuden kehittäminen - kohdassa mainitaan, että "eri liikennemuotojen yhdistäminen on aiempaa helpompaa ja liikenteen digitalisaatio ja älykkäät ratkaisut helpottavat logistiikan ja matkaketjujen suunnittelua". Kuitenkin rahoitus on suunnattu vain Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnille. Pääkaupunkiseutu, niin Helsinki satamiseen ja ulkomaankaupan tavaraliikenteen sekä matkustajaliikenteen osalta on maan matkaketjujen merkittävin solmukohta. Yhtäläillä Helsinki-Vantaan lentokenttä on oleellinen niin logistiikan kuin matkustajaliikenteenkin kannalta. Saavutettavuuden kehittämisen rahoittaminen pelkästään Itä- ja Pohjois-Suomen alueilla ei tuota tulosta, jolle koko matkaketjut, erityisesti tavaraliikenteen osalta toimi koko maan kattavasti. Yhdymme Helsingin kaupungin lausunnossa todettuun: "Kaupunkien ja TEN-T ydinverkon urban node –kaupunkien paikallista multimodaalisuutta eli korkean tason saavutettavuutta kehittävät ja katuverkkoon ulottuvat vaikuttavat ratkaisut hankkeineen tulisi ulottaa selkeästi ohjelman piiriin".